

РЕЦЕНЗИЯ

относно

докторска дисертация на тема:

„ИКОНОМГЕОГРАФСКИ ПРОЯВИ НА ПРОСТРАНСТВЕНОТО
НЕРАВЕНСТВО /на примера на градската пространствена депресия/“

Докторант: Делян Иванов Ангелов, професионално направление 3.8 Икономика, докторска програма по Политическа икономия към Пловдивски университет „Паисий Хилендарски”, ФИСН, катедра „Икономически науки“;

Научен консултант: доц. д-р Аксентия Иванова Замфирова, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски”, ФИСН, катедра „Икономически науки“, Област на висшето образование: 03. Социални, стопански и правни науки и професионално направление 3.8. Икономика;

Рецензент: проф. д-р Стефан Петров Карастоянов, Софийски университет „Св. Климент Охридски”; Област на висшето образование: 04. Природни науки и професионално направление 4.4. Науки за земята;

Представеният за рецензиране дисертационен труд е предназначен за обсъждане от научно жури, определено със Заповед №РЗЗ-3468 от 13.07.2016 г. на Ректора на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски”

За по-голяма прегледност рецензията е структурирана в осем раздела, съдържащи последователно биографична справка за кандидата, характеристика на структурата на дисертацията, достойнства на разработката, критичен анализ на дисертационния труд, въпроси, приноси елементи и заключение.

1. Информация за дисертанта

Дисертантът, асистент Делян Иванов Ангелов, роден на 15. 10. 1969 г. в гр. София е завършил висшето си образование в СУ „Св. Климент Охридски”, геолого-географски факултет, катедра по социално-икономическа география, специалност „Регионална икономическа и политическа география на страните“, магистър по география; преподавател е по Геоикономика в ПУ „Паисий Хилендарски” и се е обучавал по докторска програма по политическа икономия към катедра „Икономически науки”, Факултет „Икономически и социални науки” на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски”, съгласно заповед на Ректора на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски” №4904/05.11.2013 г. Обучението е осъществено в самостоятелна форма в периода: 2013 – 2016 г.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Настоящият дисертационен труд е с обем от 222 страници от които: въведение - 6, изложение в три глави - 209 и заключение – 7 страници; библиография на използваните научни и информационни източници – 6 страници; както и приложения – 52 страници.

В подкрепа на авторската теза са включени 15 таблици и 27 графики /схеми, карти, диаграми/, повечето от които са авторски или графично редактирани и преведени от дисертанта.

Библиографията е съставена от 117 източника, като от тях 43 са на кирилица, 74 заглавия са на латиница; повече от половината заглавия са заглавия на научни статии; 32 са използваните информационни източници (7 на кирилица и 25 на латиница) – сайтове на национални и световни институции, научни библиотеки, печатни и електронни медии, справочници и речници.

Настоящият дисертационен труд *„Икономгеографски прояви на пространственото неравенство /на примера на градската пространствена депресия/”* е изследване, което си поставя нелеката

задача да обобщи и анализира резултатите от процеса на урбанизационното и пространствено развитие, водещи до проблемите на районите на градска депресия; проблеми, които имат висока степен на актуалност и публична значимост, както в най-развитите страни, така и в България. Това обуславя и необходимостта от предприемане на стъпки за анализ и преодоляване на проблемите, възникнали във връзка с негативното развитие на градската стопанска и социална среда, както и нуждата от систематизация, в случая с българските градове – напълно нов подход.

В изследването обстойно се разглеждат (с инструментариума на Регионалната икономика и географията на селищата) задачите на пространственото градско развитие, включваща дефиницията за регионално икономическо „здраве“. Авторът сполучливо разкрива динамиката на основните стопанско-пространствени урбанизационни процеси в контекста на детерминиращата ги историческа реалност. В изследването са показани най-ярките и редуващи се периоди на пространственото градско развитие на развитите страни, на деурбанизация, упадък, реурбанизация и ревитализация.

Това изследване е и един от малкото опити в българската изследователска практика да се потърси по-ясна връзка между неравномерното пространствено развитие и неравенството със задълбочаващите се проблеми в урбанизацията и градската икономика и в частност с пространствената депресия/депресивни градски райони.

В този вид темата е дисертабилна и отговаря на професионалното направление и научната специалност. Проблем в някаква степен е тематичното ограничение при разработката на дисертационния труд, който обаче е регламентиран в уводната част: макар крайният резултат на урбанизацията е промяна на „начина на живот“ (на условията в урбанизираната среда) в голяма степен да е обект на социологията, по чисто формални причини авторът ограничава социологическия анализ в разработката си, макар и да не се лишава напълно от него. Така се откроява основното, което провокира настоящото изследване, урбанизацията като социално-икономически процес, пространственото икономическо развитие, икономическите условия в исторически план. И най-важното, което вече споменах: отчетливата връзка между

неравномерното развитие и неравенството със задълбочаващите се проблеми на урбанизацията.

Дисертационният труд е структуриран в стандартната схема в три части, чиято логическа структура е следната: теоретико-методологична обосновка (актуалност, цели, задачи), анализ на обекта и предмета на изследване и емпирично-приложни варианти (в случая – преодоляване на пространствената сегрегация и социално-икономическа депресивност на градските райони).

Представеният труд има разработени всички основни елементи на „дизайна“ на едно научно изследване като теза (макротеза и микротези), работни хипотези, цели и конкретни изследователски задачи, използвани аналитични методи и ограничения на анализа. Наличието в пълен обем на тези реквизити е предпоставка за научна пълнота на дисертацията и приемливост на нейните резултати.

Като обект на дисертацията е изведено градското пространствено неравенство, разгледано от теоретичния ракурс на регионалната икономика, даващ възможност и за интердисциплинарно изследване на проблема. По този начин се преодолява един съществен изследователски недостатък – в преобладаваща си част подходите към града и градската икономика са монодисциплинарни. В същото време едва ли има друга област извън урбанизацията, която да носи толкова много интердисциплинарни проблеми, изискващи съвместни подходи за тяхното решаване.

Ето в това научно поле попада обектът на изследването – развитието на града и градското пространство – градът като „идеален“ обект, като самостоятелна и относително самостоятелна (организирана и самоорганизираща се) система и градът като „централно място“ в системата от селища.

Предмет на изследването *„Икономгеографски прояви на пространственото неравенство /на примера на градската пространствена депресия/“* са процесите и формите на градски упадък/депресия.

Нарушаването на баланса на съвкупността от отношения, нарушаването на равновесието между връзките и съотношенията в тази сложна пространствена организация – града, т.е. отклонението на

системата или на някоя от нейните подсистеми от еталонното (нормалното, очакваното) състояние, проявяващо се с понижаване на степента на организацията, ефективността на функциониране, темповете на развитие, довеждат до активиране на „генетично“ заложените в урбанистичното развитие проблеми, обект на този текст – деградация на градската среда, или, според автора – до пространствената депресия. В същност казаното по-горе, че много от своите дефекти урбанизацията носи у себе си, е и изследователската теза в дисертационния труд.

Особен научен интерес представляват хипотезите (в конкретния случай – трите микротези на автора), които придават по-голяма плътност на изследователската теза:

– проява на дефектите – пространствената депресия, на определени етапи от урбанизационното пространствено развитие;

– депресивните градски пространства – като универсален модел на стопанско и обществено развитие в условията на глобална урбанизираност;

– хаотичното и спонтанно пространствено и инфраструктурно развитие на българските градски селища след 1990 г., не подкрепено от ясно дефинирани цели и национална, дори регионална урбанизационна политика.

Разширяването на спектъра и прецизирането на конкретните изследователски задачи съобразно с логиката и постигнатото в отделните глави, както и във връзка с основните постижения (приноси) е резонно. Посочените изследователски методи на изследване позволяват да бъдат постигнати целите на изследването. Видно от представеният текст е, че имаме достатъчна пълнота на използвана научна литература, но същевременно може да се каже, че настоящият труд има донякъде и пионерско звучене.

Информационната база на изследването включва произведения на български автори и на чуждестранни изследователи, официални документи на ЕС, доклади на органи на ЕС, на авторитетни световни институции като Population Division of the Department of Economic and Social Affairs на ООН, Световната банка, Международния валутен фонд, Световния справочник (World Factbook) на ЦРУ, Националния статистически институт и други източници. Използвани са материали от

периодични издания, интернет сайтове и статистически издания. Това показва, че авторът добре познава литературата и личи богата му ерудиция и подготвеност.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

В настоящия дисертационен труд е налице проучване, систематизиране, обобщаване и групиране на редица теоретични понятия отнасящи се до деградацията на градската среда и пространствените измерения на този процес. Направен е преглед на опита на развитите държави за справяне с проблемите на градски упадък, както и на структурната политика на ЕС за развитие на изоставащи градски райони.

На основата на направения анализ са изведени механизмите за градска реновационни процеси, подходящи и за българските градове, засегнати от процес на урбанистична деградация. На основата на очертаните предимства на все още не много дълбоките и пространствено развити негативни процеси на градски упадък в България са представени възможности за ревитализация и избягване на негативните резултати в някои развити и по-рано деиндустриализирани държави. В съответствие с възприетата структура докторанта търси отговор на редица въпроси, нови за родната икономико-географска научна сфера.

Налице са задълбочени оценки на структурата на градовете и влиянето на икономическите процеси върху пространственото им развитие. Разглеждането на българските условия в контекста на европейските програми за регионално развитие, както и на опита на конкретни страни от ЕС е знак, че дисертацията предлага решения. Развитието на градската среда в държавите от ЕС се базира на споделени принципи за съвременна инфраструктура, устойчиво развитие и премахване на пространствена сегрегация (насоки, които би трябвало да следва и България) са ясно отразени в настоящия труд.

На фона на липсваща институционална визия по проблемите на градското пространствено развитие, подобни изследвания са особено ценни за предизвикване на интерес и действия от страна на държавата в изграждането на урбанизационна политика и би допринесло за стимулиране на инвестиционен интерес.

4. Оценка на научните приноси

По отношение на използваната методология личи високата образователна подготовка на докторант Делян Ангелов. Той на практика отлично прилага системния анализ, описателния метод, регионалният анализ, таксономията и контент-анализа на документи. На практика докторант Делян Ангелов е изпълнил поставените задачи и постигането на целта на дисертационния труд. Нужно е обаче той да има по-голямо самочувствие и твърдост при отстояване на научните си постижения. Дисертационният труд също е свидетелство за изследователските умения на докторанта и за наличието на потенциал за по-нататъшно успешно научно развитие. Изложените достойнства на представения труд дават основание да се открият следните акценти с характер на практико-приложни приноси:

- За първи път в българско икономгеографско изследване се прави обстоен анализ на формите и процесите на градски упадък.
- Пръв за регионалните изследвания у нас е пространствено-стопанският анализ на негативните урбанизационни процеси в град София. На основата на извършения анализ са изведени насоки за избор на най-подходящите стратегии за преодоляване на градски упадък в българските градове:
- Установяване на специфичните фактори за развитие на пространствено-стопанска депресия в урбанизираните градски системи;
- Установяване на характерните за България условия и фактори за градска депресия;
- Изследване на опита на развитите страни в процеса на ревитализация на градски упадък и избор на подходящ за българските условия подход към проблемите;

С приносна характеристика е систематизацията на конкретните външни прояви на урбанистичната депресия:

- според пространствения им обхват (разпространение);
- според формата им на разпространение;

В това изследване за пръв път в българската специализирана литература се появява урбанистичен анализ с българска адаптация, както и изключително ценна статистическа информация в табличен вид, изцяло адаптирана на български.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Едно подобно изследване, посветено на значим, актуален, но и сравнително по-слабо информационно осигурен обект и предмет, съдържащо и елементи на новост, винаги предразполага към разсъждения, въпроси и съображения, свързани с по-нататъшно развитие на изследователската дейност на автора. В този смисъл под формата и на въпроси и препоръки следва да се разбират представените по-долу критични бележки.

На първо място могат да се потърсят и повече причини за българския парадокс в условията на всепризнатата необходимост от нови урбанизационни решения, като ефективна форма на управление на градската среда – поведението на отговорните фактори, организационно-управленската и административната неподготвеност за адекватна реакция на задълбочаващите се проблеми.

На второ място в изследването не е отделено достатъчно място на възникването на условия и предпоставки за развитието на негативните процеси на урбанизационното развитие на България.

На трето място има какво да се желае по отношение на прецизното използване на отделни понятия и повече терминологична яснота.

Посочените критични бележки обаче не намаляват положителната оценка за дисертационния труд и значимостта на посочените научни постижения в теорията и за развитието и усъвършенстването на практиката по проблемите на урбанизацията. Приносите постижения считаме за лично постижение на докторанта Делян Ангелов. С нужната целеустременост и научен подход са представени проблемите. Изводите и предложенията в дисертационния труд представят докторант Делян Ангелов като задълбочен изследовател с добра теоретична подготовка, с възможности за творчески обобщения и формулиране на решения за практиката.

8. Заключение

Като имам предвид достойнствата на представеният дисертационен труд, актуалността и комплексността на изследваните проблеми и необходимостта от търсене на работещи решения за тях в практиката, силното теоретично равнище на изследваните и анализирани проблеми, в съответствие с приетите критерии за получаване на научна и образователна степен доктор, с пълна увереност препоръчвам на уважаемото научно жури да бъде присъдена образователна и научна степен „доктор” на г-н Делян Иванов Ангелов в професионално направление 3.8 Икономика.

10.08.2016

гр. София

Подпис:

проф. д-р Стефан Карастоянов